

3. *Панов А. И., Коробейников И. О.* Стратегический менеджмент: Учеб. пособие для студентов ВУЗов.— 2-изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. — 285 с.

4. *Герасимчук В. Г.* Стратегічне управління підприємством: Графічне моделювання: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2000. — 360 с.

5. *Валуев Б. И.* О некоторых концепциях, составляющих альтернативу целостной системе управления предприятием // *Экономист.* — 2004. — № 10. — С. 30—33.

О. В. Сторожук, канд екон. наук, доцент,
Національна академія ДПС України

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АДМІНІСТУВАННЯ ПДВ

Формування сучасної системи оподаткування, яка забезпечує необхідними фінансовими ресурсами виконання функцій держави, є важливою складовою побудови ринкової економіки України та її інтеграції до системи світових господарських зв'язків. Це зумовлює підвищення уваги вітчизняних вчених і практиків до проблем оподаткування, вивчення можливості застосування в Україні форм оподаткування, що використовуються в розвинених країнах, та механізмів їх адаптації до умов нашої країни. Глибоке розуміння проблем оподаткування та їх розв'язання може допомогти в подоланні наслідків економічної кризи, стимулюванні економічного зростання, захисті інтересів вітчизняного бізнесу, підвищенні добробуту громадян.

Актуальність теми. Найбільш проблемним податком, запозиченим з досвіду зарубіжних країн, є податок на додану вартість. Сам факт його запровадження в Україні можна вважати важливим кроком на шляху формування сучасної податкової системи розбудови ринкової економіки, оскільки ПДВ вважається найбільш досконалою сучасною формою непрямого оподаткування і відіграє важливу роль у системі державних фінансів більшості розвинених країн та країн з перехідною економікою. Однак в Україні через наявність суттєвих проблем при справлянні ПДВ, які свідчать про недостатню відпрацьованість його механізму, цей важливий податок призвів до відволікання оборотних коштів підприємств та напруги у виконанні бюджету. Причини цього — виникнення зобов'язань по ПДВ до надходження оплати за відвантажені товари в умовах хронічної затримки платежів між підприємствами; несвоєчасне повернення ПДВ експортерам; необхідність виплати величезних сум відшкодування, які через надмірний обсяг експорту по відношенню до ВВП і випереджаюче зростання вимог відшкодування порівняно з надходженнями ПДВ, стають обтяжливими для бюджету; нераціональний розподіл податкового тиску внаслідок необґрунтовано широкого числа звільнень від податку, значна кількість зловживань платників податку при користуванні пільгами і формуванні податкового кредиту.

Однак в Україні окремі проблеми, пов'язані із застосуванням ПДВ, залишаються не вирішеними, не зважаючи на те, що в останні роки вони були предметом гострих дискусій, і на їх вирішення були спрямовані наукові праці таких вчених, як В. Л. Андрущенко, В. П. Вишневський, О. Д. Данілов, В. С. Загорський, А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, А. М. Соколовська, В. М. Федоров, П. Т. Хомин, С. І. Юрій, а також експертів МВФ, Європейського союзу.

Запровадження ПДВ в Україні (1992 р.) дозволило нашій державі долучитися до загальносвітових тенденцій розвитку оподаткування, сформувавши податкову систему на основі передових теоретичних розробок, однак, в той же час породило ряд специфічних проблем, розв'язання яких вимагає поглибленого вивчення механізмів ПДВ.

Після запровадження у Франції (1954 р.), цей податок поступово набув широкого розповсюдження в світі, замінивши податок з обороту або податок з продажу в податкових системах більшості країн Західної Європи в 60—70-х рр., і дещо пізніше — Азії, Африки, Латинської Америки. Запровадження ПДВ стало одним з основних напрямків глобальної податкової реформи 80—90-х рр. ХХ ст. Зараз ПДВ діє в податкових системах більше ніж 100 країн, серед яких знаходяться практично всі економічно розвинені країни. Найбільш розвинутою є система оподаткування доданої вартості в Європейському Союзі, і використання її як зразка для побудови системи ПДВ у нашій державі можна визнати доцільними. Основні напрямки в еволюції законодавства про ПДВ у країнах, де він діє, визначаються прагнення, з одного боку, посилити фіскальну функцію податку, з іншої — використання його з метою стимулювання економічного розвитку. З цим пов'язана тенденція до розширення бази податку, кола платників, скорочення пільг, що спостерігається майже в усіх країнах.

Досі не вдалося сформувати оптимальний механізм цього податку, який би при високій фіскальній ефективності забезпечив позитивний регулюючий вплив на економічні процеси, а саме: стимулював економічний розвиток, сприяв більш справедливому розподілу податкового тягаря серед виробників і споживачів. Перенесення ПДВ як суто ринкового податку в економіку України, охоплену в кінці минулого століття глибокою економічною кризою, призвело до того, що він не проявив повною мірою свої позитивні якості, а також став причиною багатьох негативних процесів.

Серед усіх податків ПДВ є лідером за кількістю змін, що вносяться до законодавчих актів, які визначають порядок його застосування.

Негативні наслідки ПДВ для виробничої сфери проявляються у відволіканні оборотних коштів підприємств, яке відбувається внаслідок постійних затримок виплати бюджетного відшкодування та встановленого порядку сплати ПДВ за принципом першої події при великих обсягах кредиторської заборгованості. Діючи на всіх етапах виробництва і реалізації, цей податок, в умовах нестачі фінансових ресурсів для розрахунків, став гальмувати взаєморозрахунки суб'єктів господарювання та стримувати ділову активність. Недостатньо від-

працьований механізм оподаткування призвів до того, що ПДВ, який у західних країнах нейтральний до виробників, в наших умовах став руйнівним для виробництва.

Наявність певних недоліків ні в якому разі не є підставою для відмови від застосування ПДВ, оскільки ідеального податку не існує. Тому треба удосконалювати його на основі накопиченого досвіду інших країн. Це сприятиме перетворенню на дієвий інструмент регулювання економічних процесів, зберігаючи при цьому за ним роль одного з найважливіших джерел доходів бюджету.

З кола заходів щодо еволюційного розвитку ПДВ, які б сприяли розширенню сукупного попиту, найбільш продуктивними є: зниження ставки, розширення податкової бази, скорочення пільг. Ці заходи є взаємопов'язані. Розширення бази дозволить знизити ставки, що сприятиме зростанню сукупного суспільного попиту. А розширення бази можливе за рахунок скорочення пільг, обмеження ухилення від оподаткування. Зменшення ставки сприятиме зменшенню податкового тиску, і, отже, зменшенню ухилення від оподаткування і збільшенню бази оподаткування.

Незважаючи на наявні недоліки, ПДВ є одним з джерел доходів бюджету в Україні, а застосування його є однією з обов'язкових умов членства в ЄС.

Поряд з позитивними рисами вітчизняному ПДВ притаманний ряд недоліків:

- сутність ПДВ та його визначення, що наводяться як вітчизняними, так і зарубіжними джерелами не відповідають методам нарахування, обліку та адміністрування (при продажі товарів, робіт, послуг, коли додана вартість відсутня — податок на додану вартість все рівно нараховується, може це податок з обороту?);

- складність і суперечність податкового законодавства зумовлена частими його змінами, та пов'язана з цим значна кількість зловживань, а також несвідомих порушень, складність ефективного планування господарської діяльності;

- негативний вплив на виробництво та фінансовий стан суб'єктів господарювання внаслідок відволікання коштів підприємств, особливо експортерів;

- обтяжливість для бюджету внаслідок необхідності виплати значних сум відшкодування експортерам, пов'язаних із високою питомою вагою експорту у ВВП;

- надмірна кількість пільг з тенденцією до збільшення їх числа, що зумовлює нерівномірний розподіл податкового тиску, розмиває податкову базу, відкриває додаткові можливості для зловживань, суперечить сутності ПДВ як універсального акцизу;

- негативний вплив на сукупний попит через високу ставку, що обмежує можливості зростання вітчизняного виробництва;

- відсутність ефективної регулюючої дії.

Невідповідність вітчизняних економічних умов тим, які сформувались в розвинених країнах, спричиняє окремі проблеми при застосу-

ванні ПДВ. Податок включається до ціни товарів, робіт, послуг і в підсумку перекладається на кінцевого споживача, який є фактичним платником ПДВ (носієм податку) і для якого розмір податку визначається величиною споживання.

Усім відомо, що доходами бюджету вважається різниця між надходженнями ПДВ (податкові зобов'язання) та сумами ПДВ (податковий кредит), що підлягають відшкодуванню у звітному періоді. А тому, проаналізувавши за останні 5 років (2000—2005 рр.) валові надходження, відшкодування та фактичні «чисті» надходження ПДВ можна зробити висновок: в бюджеті держави залишається 50 % чистих надходжень від суми податкових зобов'язань ПДВ за кожний звітний період, відшкодувавши податковий кредит.

А тому, якщо ставка ПДВ 20 %, яка діє на даний час, включаючи податковий кредит, то якщо ввести ставку ПДВ 10 %, відминивши податковий кредит, сума доходу в бюджет залишиться незмінною.

Крім того, слід врахувати кількість діючих підприємств усіх форм власності та операції за рік в Україні, де необхідно затратити фінансові, трудові та інші витрати на розрахунок, обчислення ПДВ, складання та перевірку звітності.

Пропоную, ПДВ нараховувати при продажі товарів (робіт, послуг) кінцевому споживачу або неплатнику ПДВ, які являються і на даний час фактичними платниками, тим самим у декілька разів зменшаться витрати держави щодо адміністрування ПДВ, а щоб доходи бюджету по ПДВ збільшити та враховуючи вимоги ЄС, доцільно ставку ПДВ знизити до 15 % від існуючої.

Відповідно до проведених розрахунків на 25 % збільшаться доходи бюджету в порівнянні з доходами, які залишаються в розпорядженні держави на даний час після повернення податкового кредиту, зменшаться більше ніж у тричі затрати на адміністрування ПДВ, і одночасно зменшиться на 5 % нині діюча ставка ПДВ. Це сприятиме зменшенню податкового тиску і потреби окремих підприємств в податкових пільгах, активізації підприємництва, зростанню надходжень податку, рівномірно впливатиме на зниження цін, розширення споживання, автоматично і без значних втрат буде перекрито можливості для зловживань щодо відшкодування ПДВ, збільшиться обсяг оборотних коштів підприємств.

Підвищенню фіскальної ефективності ПДВ сприятиме скорочення переліку операцій, звільнених від цього податку, що розширить його податкову базу, компенсує втрати від зниження ставки, обмежить зловживання, забезпечить уникнення кумулятивного ефекту і більш справедливий розподіл податкового тягара.

Застосування диференційованого підходу до стимулювання експорту (встановлення нульової ставки винятково щодо експорту технологічної продукції) дозволить зв'язати надання права експортного відшкодування ПДВ з пріоритетами економічної політики. Це повинно зменшити обсяги виплати відшкодування ПДВ, забезпечити перехід вітчизняної економіки до інноваційно-інвестиційного розвитку, запобігти перетворенню України на сировинний придаток розвинених країн.

Незаконне отримання відшкодування слід розглядати як розкрадання державного майна, а не як ухилення від оподаткування. Посилення відповідальності сприятиме зменшенню кількості зловживань.

Після прийняття Податкового кодексу необхідний мораторій на внесення змін до нього. Це сприятиме стабілізації податкового законодавства. Однак, у самому кодексі слід передбачити можливість маніпулювання окремими його елементами для забезпечення достатньої гнучкості податкового механізму: межі зміни ставки, обсяг і структуру наданих пільг тощо.

За умови прийняття науково обґрунтованої програми реформування ПДВ, реалізації наведених у статті пропозицій по удосконаленню механізму цього важливого податку, тенденція до зниження його ефективності може бути подолана.

Отже, на цей час практична і наукова бази країни дають підстави стверджувати, що є усі передумови для вдосконалення системи обліку та звітності в умовах реформування податкової політики.

Ми завжди готові вислухати зауваження та пропозиції, взяти участь у подальших дослідженнях з розглянутих питань, оскільки робота над їх подальшим розв'язанням продовжується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про податок на додану вартість»
2. *Вакуліч І. П.* Податкове адміністрування та ефективність податкової системи // *Фінанси України*. — 2003. №2 — С. 54—59.
3. *Василик О. Д.* Теорія фінансів: Підручник. — К.: НІОС, 2001. — 416 с.
4. Все начиналось с десятины: этот многоликий налоговый мир. Пер. с нем. / *Общ. ред. и вступ. ст. Б. Е. Ланина*. — М.: Прогресс, 1992. — 408 с.
5. *Суторміна В. М., Феодосов В. М., Андрущенко В. Л.* Держава — податки — бізнес. — К.: Либідь, 1992. — 328 с.

О. П. Сухоребра, канд. екон. наук, доцент кафедри аудиту, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНОГО ОБЛІКУ НА ЗЕРНОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Організація і технологія зернопереробного виробництва вимагає безперервного його управління, яке забезпечує оперативний облік. Оперативний облік має велике значення, оскільки без своєчасної конкретної інформації неможливо управляти діяльністю підприємства. Особливо зростає значення обліку в ринкових умовах господарювання, де потрібне гнучке маневрування ресурсами, повсякденний контроль за їх